

Nafakanın Artırılması ve Azaltılması Davaları*

***Avukat Ceren GÜLTEKİN AKGÜN**

Nafakanın Artırılması ve Azaltılması Davaları: Değişen Koşullara Göre Uyarılma

Boşanma sonrasında hükmedilen nafaka, çoğu zaman tarafların o anki ekonomik ve sosyal koşulları esas alınarak belirlenir. Ancak boşanma hükmü kurulmuş olsa da, tarafların hayatı değişmeye ve ilerlemeye devam eder. Gelirler artabilir veya azalabilir, yaşam giderleri değişebilir, tarafların sorumlulukları farklılaşabilir. İşte bu noktada nafakanın artırılması ve azaltılması davaları gündeme gelir. Bu yazıda, nafakanın tamamen sona erdirilmesinden farklı olarak, devam eden bir nafaka ilişkisinde miktarın hangi şartlarda ve hangi ölçütlere göre değiştirilebileceği ele alınacaktır.¹

Nafakanın Artırılması ve Azaltılmasının Hukuki Dayanağı

Türk Medeni Kanunu'nun 176/4. maddesine göre, tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde, nafaka iradının artırılmasına ya da azaltılmasına karar verilebilir. Kanun koyucu bu düzenleme ile nafakayı statik değil, değişen koşullara uyulanabilir bir hukuki ilişki olarak kabul etmiştir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus, nafakanın artırılması ya da azaltılması taleplerinin, **nafakanın varlığının sona erdiği iddiasına değil; nafaka miktarının artık adil olmadığı savına dayanmasıdır.**

1

Nafakanın Artırılması Davası Hangi Hallerde Açılır?

Nafakanın artırılması davası, genellikle nafaka alacaklısı tarafından açılır. Uygulamada en sık karşılaşılan artırma sebepleri şunlardır:

- Nafaka alacaklısının yaşam giderlerinin önemli ölçüde artması
- Enflasyon ve hayat pahalılığı nedeniyle mevcut nafaka miktarının yetersiz hale gelmesi
- Nafaka yükümlüsünün gelirinde veya malvarlığında kayda değer bir artış meydana gelmesi
- Çocuğun büyümesiyle birlikte eğitim, sağlık veya özel ihtiyaçlarının artması (iştirak nafakası bakımından)

Mahkemeler, salt enflasyon olgusunu tek başına otomatik bir artırma sebebi olarak kabul etmemekte; ancak ekonomik gerçeklikleri ve paranın alım gücündeki düşüşü göz ardı etmemektedir. Bu nedenle artırma davalarında, önceki nafaka kararının verildiği tarih ile dava tarihi arasındaki ekonomik değişim dikkatle incelenir.

Nafakanın Azaltılması Davası Hangi Hallerde Açılır?

¹ Nafakanın tamamen kaldırılması halleri, "Süresiz Nafaka Kavramına Hukuki Bir Bakış" başlıklı bilgi notunda ele alınmıştır. Bkz: <https://www.gultekinhukuk.com/haberdetay/20355/tr>

Nafakanın azaltılması davası ise çoğunlukla nafaka yükümlüsü tarafından açılır. Azaltma taleplerinde ileri sürülen başlıca gerekçeler şunlardır:

- Nafaka yükümlüsünün gelirinde iradesi dışında ve kalıcı bir azalma meydana gelmesi
- İş kaybı, sağlık sorunları veya ekonomik kriz gibi öngörülemeyen gelişmeler
- Nafaka alacaklısının ekonomik durumunun belirgin şekilde iyileşmesi
- Nafakanın mevcut haliyle hakkaniyete açıkça aykırı bir yük haline gelmesi

Burada önemli olan, azaltma talebinin geçici ve kısa süreli dalgalanmalara değil; sürekli ve esaslı değişikliklere dayanmasıdır. Mahkemeler, nafaka yükümlüsünün bilerek ve isteyerek gelirini azaltması veya ödeme gücünü düşürmesi halinde azaltma taleplerine itibar etmemektedir.

İspat Yükü ve Mahkemenin Değerlendirme Ölçütleri

Nafakanın artırılması veya azaltılması davalarında ispat yükü, değişen koşulları ileri süren tarafa aittir. Mahkemeler, tarafların boşanma kararının verildiği tarihteki ekonomik ve sosyal durumları ile dava tarihindeki durumlarını karşılaştırmalı olarak değerlendirir.

Bu değerlendirmede tarafların gelir ve giderleri, malvarlığı durumu, sosyal yaşam standartları, çalışma kapasitesi ve fiili gelir imkânları, nafakanın taraflar arasındaki dengeyi ne ölçüde etkilediği gibi hususlar birlikte ele alınır.

Uygulamada sıkça vurgulanan “**çoğun içinde az da vardır**” ilkesi, nafaka hukukunda özellikle artırma ve azaltma davalarında belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu ilke, tarafın talebinin tamamen kabul edilmemesi gerektiği hallerde, talebin kapsamı içinde daha hafif bir çözüme gidilebilmesini ifade eder. Başka bir anlatımla; nafakanın tamamen kaldırılmasını gerektirecek koşullar oluşmamış olsa dahi, mevcut nafaka miktarının aynen devam ettirilmesi de hakkaniyete aykırı hale gelmiş olabilir. Bu durumda mahkeme ya tamamen kaldırma ya da hiçbir değişiklik yapmama ikilemine sıkışmadan, nafaka miktarını azaltarak veya artırarak taraflar arasındaki dengeyi yeniden kurabilir. Bu ilke, nafakanın mutlak bir hak veya değişmez bir yükümlülük olmadığını; somut olayın özelliklerine göre esnek şekilde uyarlanabileceğini ortaya koymaktadır.

Mahkeme Uygulaması ve Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirme

Yargıtay içtihatlarında, nafakanın artırılması ve azaltılması davalarında temel ölçütün hakkaniyet olduğu açıkça görülmektedir. Yargıtay, taraflardan birinin ekonomik durumundaki değişikliği tek başına yeterli görmemekte; **bu değişikliğin nafaka miktarını hangi ölçüde etkilediğinin somut olarak ortaya konulmasını** aramaktadır.

Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 2017/1532 E., 2017/1465 K. sayılı, 29.11.2017 tarihli kararında; tarafların boşanma tarihindeki ekonomik ve sosyal durumları ile dava tarihindeki koşullarının karşılaştırılması gerektiği vurgulanmış; başlangıçta kurulan dengenin sonradan meydana gelen gelişmeler nedeniyle bozulup bozulmadığının ayrıntılı şekilde araştırılması gerektiği

belirtilmiştir. Kararda, mahkemenin her somut olayda nafakanın tamamen kaldırılması yerine, hakkaniyet ölçüsünde indirim yoluna da gidebileceği özellikle ifade edilmiştir.

Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin yerleşik kararlarında da, **nafaka alacaklısının gelir elde etmeye başlamasının tek başına nafakanın kaldırılması için yeterli olmadığı; ancak bu durumun nafaka miktarının yeniden belirlenmesini gerektirebileceği** kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, nafakanın artırılması ve azaltılması davalarında “çoğun içinde az da vardır” ilkesinin pratikte nasıl uygulandığını göstermesi bakımından önemli olup; Yargıtay'ın bu yöndeki kararları, nafaka hukukunda katı ve şekli çözümler yerine, tarafların güncel yaşam koşullarını esas alan, dengeyi gözetten bir yargısal yaklaşım benimsendiğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımı somutlaştırmak adına, uygulamada sıkça karşılaşılan bazı Yargıtay kararlarına kısaca değinmekte fayda vardır.

Örneğin Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 2015/ 16747 E., 2016/174 K. sayılı, 18.01.2016 tarihli kararında; nafaka alacaklısının asgari ücretle çalışmaya başlamış olmasının, yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmadığı, bu nedenle nafakanın tümünden kaldırılmasının doğru olmadığı; ancak değişen koşullar dikkate alınarak nafaka miktarında indirim yapılmasının hakkaniyete uygun olacağı belirtilmiştir. Bu karar, çalışmanın tek başına nafaka ilişkisinin sona ermesi sonucunu doğurmadığını; fakat nafaka miktarının yeniden değerlendirilmesini gerektirebileceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Benzer şekilde Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin çeşitli kararlarında; nafaka yükümlüsünün gelirinde meydana gelen kayda değer artışların, nafaka alacaklısının yaşam koşulları ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği; yalnızca yükümlünün kazancının artmış olmasının otomatik bir nafaka artışı sonucunu doğurmayacağı, artış talebinin mutlaka somut ihtiyaçlar ve denge ilkesi çerçevesinde incelenmesi gerektiği kabul edilmektedir.

3

Bu kararlar ışığında Yargıtay'ın, nafaka miktarının belirlenmesinde matematiksel bir oranlama yerine, somut olayın özelliklerini esas alan esnek bir değerlendirme yöntemini benimsediği görülmektedir.

Sonuç ve Uygulamaya İlişkin Değerlendirme

Nafakanın artırılması ve azaltılması davaları, tarafların boşanma sonrasında kurulan ekonomik dengeyi mutlaklaştıran değil; bu dengeyi değişen hayat koşullarına göre yeniden değerlendiren davalardır. Bu nedenle, her gelir artışı nafakanın artırılmasını, her gelir kaybı da nafakanın azaltılmasını zorunlu kılmaz.

Uygulamada en sık yapılan hatalardan biri, nafaka miktarının güncellenmesini gerektiren koşullar oluşmadan, yalnızca genel ekonomik dalgalanmalara veya kısa süreli değişimlere dayanarak dava açılmasıdır. Mahkemeler, geçici nitelikteki değişiklikler yerine, süreklilik arz eden ve taraflar arasındaki dengeyi gerçekten bozan gelişmelere itibar etmektedir.

Diğer yandan, nafakanın artırılması veya azaltılması taleplerinde, talebin tümünden kabul edilmemesi ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Mahkemenin, “çoğun içinde az da vardır” ilkesi doğrultusunda, talep edilen miktardan farklı bir uyarlamaya gitmesi mümkündür. Bu durum, davanın reddedildiği değil; hakkaniyet temelinde yeniden şekillendirildiği anlamına gelir.

Sonuç olarak, nafakanın artırılması ve azaltılması davaları, yalnızca rakamsal taleplerden ibaret olmayıp; tarafların fiili yaşam koşullarının, ekonomik gerçekliklerinin ve hakkaniyet ilkesinin birlikte değerlendirilmesini gerektirir. Bu davalarda başarı, değişen koşulların doğru tespit edilmesine ve bu değişikliklerin nafaka miktarına etkisinin somut biçimde ortaya konulmasına bağlıdır.

Av. Ceren GÜLTEKİN AKGÜN